

İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
No:39 (Ekim 2008)

**SOSYO-EKONOMİK DEĞİŞME VE SİYASAL KATILMA:
KAHRAMANMARAŞ ÖRNEĞİ
1950–2002**

Haluk ALKAN*
Hakan BAĞCI*

Özet

Bir ülkedeki siyasal hayatın işleyişi o ülke yurttaşlarının siyasal katılma eğilimleri ile yakından ilişkilidir. Bu eğilimler bilgi, psikolojik unsurlar ve sosyo- ekonomik arka plan tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle siyasal katılma araştırmalarında saha çalışması ya da seçim sonuçlarının analizi yoluyla katılmaya yönelik eğilimlerin belirlenmesi öne çıkan araştırma alanları arasındadır. Türkiye’de genel durumu yansıtan çeşitli çalışmalar yapılmış olmakla birlikte, yerel düzeyde bu tür analizlerin sayısı oldukça sınırlıdır. Bu çalışma Kahramanmaraş örneğinde, şehirdeki sosyo-ekonomik değişme ile partilere yönelik oy tercihi değişimini belirlemeyi amaçlamaktadır. Öncelikle 1950–2002 genel seçimleri sonuçları ile genel sosyo-ekonomik değişme süreci incelenmekte, daha sonra başlıca dönemler bazında partilerin aldıkları oylardaki değişimin sosyo-ekonomik arka planı incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Katılma, Seçimler, Sosyo-Ekonomik Değişme, Kahramanmaraş

**Socio-Economic Change and Political Participation: The Case of Kahramanmaraş
1950-2002**

Abstract

The mechanism of the political life in a country is closely related with political participation tendencies of citizens in that country. These tendencies are determined in part by knowledge, psychological factors and socio-economic background. It is widely known that major studies on political participation use field researches and election results for predicating them. There are also a number of studies on general political participation in Turkey, but researches on local areas are quite limited. This study aims to determine relations between socio-economic variations and electors' turnout in Kahramanmaraş Province. First, results of general elections between 1950 – 2002 and socio-economic change in the province are examined and then electors' turnout based on some basic period is analyzed.

Keywords: Political Participation, Elections, Socio-Economic Change, Kahramanmaraş

* Doç Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü

* Öğr. Gör. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Afşin Meslek Yüksekokulu

Giriş

Siyasal katılma, toplum üyelerinin siyasal sistemi etkilemek için giriştikleri faaliyetlerin ve eylemlerin tümünü içerir. Bireyler siyasal sürece çeşitli düzeylerde ve çeşitli biçimlerde katılmaktadırlar. Bireylerin katılmaktan bekledikleri sonuçlar duygusal ya da çıkarlarıyla ilgili olabilir (Turan, 1986). Siyasal katılma birçok davranış biçimini içerir. Seçimlerde oy kullanma, siyasal partilere üye olma ve görev alma, bir siyasal rol için aday olma, bir baskı grubu aracılığı ile otoriteleri etkilemeye dönük etkinliklere katılma, bir protesto gösterisine katılma gibi (Klein, 2005). Bu eylem biçimlerinden siyasal katılma araştırmaları açısından oy verme davranışının özel bir yeri bulunmaktadır. Gerek oy vermenin, diğer katılma biçimlerine göre daha az zahmet gerektiren bir davranış biçimi olması, gerekse ölçülebilirlik açısından en kapsamlı sonuçları sunabilme potansiyeli bunun en önemli nedenidir (Verba, Scholzman, Brady, 1995). Seçimler bir anlamda vatandaşların ulusal politikaların şekillenmesine bütün olarak katılmaları anlamına gelmektedir. Sosyo-ekonomik arka plan, psikolojik ve siyasal değişkenler kişinin katılım derecesini ve tercihinin yönünü etkileyen başlıca faktörler olarak gösterilmektedir. Siyasal katılma araştırmalarında öne çıkan bir başka eğilim, seçmenin sosyo-ekonomik arka planı ile katılma yönü arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir. Sosyo-ekonomik arka plan veya seçmenin üyesi bulunduğu toplumsal gruplar, hem siyasetçilerin seçmene dönük davranış eğilimlerini ve siyasal partilerin temsil profilini açıklayıcı bir etken, hem de bireyleri talepleri doğrultusunda katılma yönlendiren itici bir güçtür (Bénabou, 2000). Verba ve Nie'ye göre oy veren nüfus, toplam nüfusun temsil edici bir kesimini oluşturmaktadır. Oy verme oranının yüksekliği siyasal otoriteleri seçmenlere karşı daha duyarlı hale getirir. Oy verileri bize sadece seçime katılma oranları hakkında değil, aynı zamanda toplumdaki başlıca eğilimleri yansıtan partilerin oy oranları hakkında da bilgi sağlar. Partilerin aldıkları oylar ise, siyasal katılmayla ilgili başka bir takım ölçüm araçları elde etmemizi mümkün kılar. Örneğin oyların partiler arasındaki dağılımını incelemek suretiyle, siyasal katılmanın sosyal temelleri ve dinamikleri hakkında bir takım varsayımlarda bulunulabilir (Verba ve Nie, 1972). Bu çerçevede, toplumdaki sosyo-ekonomik değişimle, seçim sonuçları arasındaki ilişkilerin analizi, bir ülkedeki siyasal katılmanın arka planı ve yönü hakkında araştırmacılara önemli ipuçları sunan bir çalışma alanını oluşturmaktadır.

Sosyo-ekonomik değişkenler ile siyasal katılma ilişkisi konusundaki çalışmalar iki veri toplama yöntemi üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Bunlardan ilki belirli bir örneklem üzerinde uygulanan anket verilerinden hareketle, sosyo-ekonomik değişkenler, siyasal kaynak yapısı ve psikolojik yönelim açısından siyasal katılım olgusuna yön veren dinamiklerin belirlenmeye çalışılmasıdır. İkinci yöntem, seçimler ile sosyo-ekonomik değişim arasındaki ilişkiler çerçevesinde siyasal katılıma yönelik eğilimlerin ve parti tercihlerinin arka planının analiz edilmesidir.

Türkiye'de siyasal katılma olgusunun analizinde her iki yöntemle ya da karma yöntemlerle çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların büyük bir kısmı ülkenin genel görünümünü ortaya koymaya yönelik olarak yapılmış çalışmalardır. Seçim sonuçları ile sosyo-ekonomik değişim ilişkisi açısından dikkat çekici çalışmalardan biri Özbudun'un 1961-1969 seçimleri temelinde bu ilişkiyi analiz

ettiği çalışmasıdır (1975). Bu çalışmada Türkiye’de kentleşme ile birlikte seçimlere katılımın düştüğü, zamanla modernleşme sürecine paralel olarak fonksiyonel toplumsal bölünme yönünde bir parti tercihi eğiliminin güçlenmeye başladığı belirtilmektedir. Araştırmada 1950 ve 1957 yılları arasında yapılan seçimlerde Demokrat Parti (DP)’nin, 1961 ve 1965 seçimlerinde Adalet Partisi (AP)’nin gelişmiş bölgelerden oy alırken, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)’nin uzun bir dönem boyunca çoğunluğu kamu sektöründe çalışan kentsel elit ile eşraf tarafından mobilize edilen köylü oylarına bağımlı kaldığı, ancak partinin bu görünümünün 1969 seçimleri ile birlikte değişim evresine girdiği belirlenmiştir. 1969 seçimlerinde gelişmiş bölgelerde AP oyları düşerken, CHP oyları yükselmiş; buna karşılık az gelişmiş bölgelerde CHP oyları düşerken, AP oyları hafifçe yükselmiştir. 1973 seçimleri de bu değişimi açık bir biçimde ortaya çıkarmıştır. Özbudun, Türk siyasal hayatında merkez kenar çatışmasının giderek zayıfladığı ve bunun yerini modern-fonksiyonel bölünmeye dayalı bir partileşme sürecine bırakacağı öngörüsünde bulunmaktadır (Özbudun, 197–199).

Anket verilerine dayanılarak yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri Kalaycıoğlu’nun Türkiye, Kenya ve Kore’den toplanan veriler ışığında, siyasal katılmayı etkileyen cinsiyet, yaş, kentleşme, eğitim, meslek, statü ve kitle iletişim araçlarını kullanma gibi sosyo-ekonomik değişkenleri temel alan karşılaştırmalı çalışmasıdır (Kalaycıoğlu, 1983). Bu çalışmada cinsiyet ve eğitim düzeyinin siyasal katılmayı etkileyen başlıca değişkenler olduğu, bu değişkenlerin güdüsel ve bilgiye dayalı siyasal yönelimi de etkilediği belirlenmiştir. Kalaycıoğlu, bu etkinin sosyo-ekonomik statüden bağımsız bir niteliğe sahip olduğunun da altını çizmektedir. Kentleşme ile siyasal katılma arasında doğrusal bir ilişki söz konusu değildir. Ancak dolaylı bir etkilemeden söz edilebilir (Kalaycıoğlu, 454-457).

Akgün’ün 1950–1995 yılları arasında yapılan 14 seçimi kapsayan, ayrıca Türkiye genelinde yapılan bir anket uygulaması ile desteklenen çalışmasında (2002), seçimlere katılım açısından enflasyon oranı ile parti tercihleri arasında iktidar partileri aleyhine bir ilişkinin bulunduğu, anket analizinde ise seçmenin partizan kimliği ve bir önceki seçimdeki parti tercihinin güçlü belirleyiciler olduğu sonucuna varılmıştır. Seçmenin ekonomiyeye yönelik değerlendirmeleri de parti tercihinin etkileyen diğer bir önemli değişkendir. Akgün, seçmenin sosyolojik özelliklerinin ve sosyo-ekonomik statüsünün daha ikincil düzeyde kaldığını ileri sürmektedir (Akgün, 74-78).

Bu çalışma, sosyo-ekonomik değişme ile siyasal katılma ilişkisini Kahramanmaraş örneğinde, 1950–2002 yılları arasında yapılan bütün milletvekili genel seçimleri ölçeğinde belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada öncelikle Kahramanmaraş’ın sosyo-ekonomik yapısı üzerinde durulmakta, daha sonra belirlenen göstergeler ışığında dört evrede genel sosyo-ekonomik değişim incelenmektedir. Üçüncü olarak yine aynı dönemler bazında seçimlerde partilerin aldığı oyların sosyo-ekonomik değişme ilişkisi analiz edilmektedir.

Kahramanmaraş’ın Sosyo -Ekonomik Yapısı

Bir bölümü Akdeniz, bir bölümü ise Doğu Anadolu Bölgesi’nde bulunan Kahramanmaraş il toprakları 14.327 km²’lik yüzölçümüyle ülke topraklarının %1,8’ini kaplar. (Yurt Ans.1982:5642–5643). İl, iklim ve toprak özellikleri nedeniyle, Akdeniz Bölgesi ile Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu hatta İç

Anadolu bölgesi arasında bir geçiş alanı üzerinde konumlanmıştır (Dedeoğlu, 1996b: 7).

Kahramanmaraş'ta Nüfusun Gelişimi

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Merkez İlçe şehir nüfusu 326.198, il genelinin toplam nüfusu ise, 1.002.384'tür. Nüfusun %46.53'ü köy ve kasabalarda geriye kalan %53.47'si şehirde yaşamaktadır il genelinde kilometrekareye düşen insan sayısı 70 kişidir. Kahramanmaraş il merkezi nüfus büyüklüğüne göre Türkiye'nin on yedinci ilidir. İllerin nüfus büyüklüğüne göre ise Türkiye'nin on sekizinci büyük ilidir. (Valilik Brifingi, 2005: 2). Kahramanmaraş'ta 1927–1955 yılları arasında kent-kır nüfus dengesi açısından nispeten durağan bir görünüm söz konusudur. 1955–1960 yılları arasında köy nüfus artışı yavaşlamaya, kentsel nüfus ise artmaya başlamıştır. Özellikle 1965'ten sonra kent nüfus artışı yüksek bir seyir izlemiştir. Bu göç ağırlıklı olarak iç göçtür ve kırdan kente yaşanmaktadır. 2000 nüfus sayımına göre İlde kent nüfusu kır nüfusunu geçmiştir (DİE, 2002a: 26–27). Çizelge 1'de kent nüfusunun gelişimi görülmektedir.

Çizelge 1. Kahramanmaraş 1927-2000 Kent ve Köy Nüfus Oranı

Yıl	Toplam	Kent Nüfusu	Köy Nüfusu	Kentli Nüfus Oranı	Kır Nüfus Oranı
1927	184.958	36.343	148.615	19.65	80.35
1935	188.877	39.343	149.534	20.83	79.17
1940	202.073	38.470	163.603	19.04	80.96
1945	261.550	49.491	212.059	18.92	81.08
1950	288.843	54.000	234.843	18.70	81.30
1955	336.797	66.963	269.834	19.88	80.12
1960	389.857	85.828	304.029	22.02	77.98
1965	438.423	105.090	333.333	23.97	76.03
1970	528.982	165.056	363.926	31.20	68.80
1975	641.480	220.710	420.770	34.41	65.69
1980	738.032	281.382	456.650	38.13	61.87
1985	840.472	342.428	498.044	40.74	59.26
1990	892.952	407.215	485.737	45.60	54.40
2000	1.002.384	536.007	466.377	53.47	46.53

(DİE, 2002a: 44).

Ekonomik Yapı

Kahramanmaraş ekonomisi uzun yıllar, geleneksel olarak toprağa ve topraktan elde edilen ürünlere, bunların satışı ya da direkt tüketimine dayalı kalmıştır. Bu süreçte şehrin ekonomisi gerek insanın kapalı ticaret psikolojisi gerekse devlet yatırımlarının yetersizliğinden önemli ölçüde büyüme sağlayamamış, kendi yağı ile kavrulma ya da fasıllı büyüme stratejileri ön planda olmuştur (Ozan, 2000: 2). Cumhuriyet'in ilanından sonra Kahramanmaraş'ta özel sektörün yetersizliği devlet teşvikini gerekli kılmıştır. İldeki yatırımlar daha çok tarıma dayalı ve katma değeri düşük alanlarda olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında imalat sanayi genellikle birkaç kişinin çalıştığı küçük aile işletmelerden oluşmaktadır (Çelik, 1999: 50). 1950'den sonra il yollarının yapılması ile ulaşım imkânlarının doğması, Ceyhan nehrinden enerji sağlanması, gerileyen ticaret ve sanayi hayatını yeniden canlandırmaya başlamıştır. Menderes hükümetleri döneminde Kahramanmaraş'a traktör, patoz, ve biçerdöver gelmeye başlamış, Ziraat Bankası aracılığıyla çiftçilere verilen kredi miktarları artırılmış, iş yapmak isteyen müteşebbislere de bol miktarda kredi verilmeye başlanmıştır (Dedeoğlu, 1996a: 106–112).

Özellikle 1968 yılında İl'in kalkınmada öncelikli İller kapsamına alınması sanayileşme açısından yeni bir evreyi başlatmıştır (Valilik Brifingi, 2005:8). İkinci Beş Yıllık Plan kapsamındaki bu politika sayesinde Gaziantep, Elazığ, Kahramanmaraş, Malatya, Şanlıurfa gibi iller gelişme kaydetmişlerdir (Erkal, 1993: 336). Pamuklu dokuma sanayi, iplik fabrikaları, rafine zeytin yağ, süt ürünleri, dondurma, bulgur fabrikaları, demir haddehaneleri, krom ve alüminyum sanayi tesisleri 70'li yıllarda kurularak faaliyete geçirilmiştir. 1970 yılında kentsel nüfus artış hızının artmasında bu sanayileşme etkili olmuştur (Taş, 1996: 81). İlde 70'li yıllardaki asıl gelişme Afşin-Elbistan Termik Santralinin yapımına başlanmasıdır. Türkiye'nin en büyük kamu yatırımlarından biri olan bu santral ilin, sosyo-ekonomik yapısını önemli ölçüde değiştirecek boyutta etkileri olmuştur. Örneğin, Afşin ilçesi nüfusu 1970–1975 yılları arasında oransal artış olarak Kahramanmaraş ortalamasının yaklaşık 3,5 kat üzerine çıkmıştır (Şahan, 1999: 9).

Kahramanmaraş'ta gerçek anlamda özel sektör gelişimi 1980'li yıllarda başlamıştır. Sanayileşme, genel itibariyle tekstil alanında gerçekleşmiştir. Tekstilden sonra, çelik eşya sanayi gelişme gösteren diğer bir sektör olmuştur (Öztürk ve Ozan, 2004: 5). Son dönemlerde tekstil, çelik ve diğer sektörlerdeki sanayileşme süreci nedeniyle Anadolu kaplanları diye anılan illerden biri olarak gösterilen Kahramanmaraş; Türkiye'nin sanayileşmiş diğer illeri gibi, nüfus artışı, göç ve kentleşmeye bağlı sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Yıldırım-Taş, 2004: 1442). Hızlı nüfus artışı, kentleşme, sanayi yatırımları ve gelir dağılımının bölgeler arası dengesizliği, gelişmekte olan Kahramanmaraş'ın belirgin sorunlardır. Sanayi ve ticaretin kentte yoğunlaşması köy nüfusunun şehre göçünü hızlandırmış bunun sonucu olarak kent ile köy arası başlayan ekonomik, sosyal ve kültürel farklılaşma giderek artmış, konut altyapı yetersizliği, hava ve çevre kirliliği gibi sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Dedeoğlu, 1996b: 104).

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik

Nüfusunun yaklaşık olarak %46 gibi yüksek bir oranı kırsal kesimde yaşayan Kahramanmaraş tarımsal yapı ve sanayileşme geriliminin öne çıktığı bir ildir. İlin sosyo-ekonomisi içinde sektörel sıralama tarım, sanayi, ticaret, ulaştırma, haberleşme ve inşaat şeklindedir. Kahramanmaraş'ta sanayileşme ağırlıklı olarak merkez ilçede yoğunlaşmıştır. Kahramanmaraş, sanayileşme göstergeleri açısından Türkiye'nin ilk yirmi beş ili içerisinde bulunmasına rağmen, diğer sosyo-ekonomik göstergeler açısından son otuz il içerisinde yer almaktadır. Kahramanmaraş 1965 ve 2000 yılları arasındaki iç ve dış göç rakamlarına bakıldığında net olarak aldığı göçten fazlasını yurt içi ve yurt dışına veren bir ildir. Sanayi sektöründeki olumlu göstergeler ilin dışarıya verdiği göçü, içeriye çevirebilecek kadar güçlü değildir. Kahramanmaraş'ın sanayi ve sosyo-ekonomik göstergeleri arasında olan bu ikilem kentin en belirgin özelliğidir. İl sanayileşme açısından Akdeniz Bölgesi ve Türkiye genelinde belli bir önceliğe sahip olmasına rağmen, birçok göstergede geleneksel tarım toplumu özelliklerine sahip bulunmaktadır. Çizelge 2'de Kahramanmaraş ilinin sosyo-ekonomik gelişmişlik performansı görülmektedir.

Çizelge 2. Kahramanmaraş İli Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Performansı

DEĞİŞKEN	İl Geneli	Akdeniz B.	Türkiye	81 İl İçinde Sıra
Toplam Nüfus	1.002.384	8.706.005	67.803.927	18
Şehirleşme Oranı	53,47	59,78	64,90	48
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı	11,41	21,43	18,28	42
Doğurganlık Hızı	3,54	2,58	2,53	17
Hanehalkı Büyüklüğü	5,57	4,60	4,50	21
Tarım'da Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	65,63	54,97	48,38	29
Sanayi'de Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	9,84	8,78	13,35	25
Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	29,42	37,81	43,52	48
İşverenlerin Toplam İstihdama Oranı	1,28	2,23	,61	53
Okuryazar Nüfus Oranı	83,42	88,16	87,30	58
İlköğretim Okullaşma Oranı	92,26	97,69	98,01	47
Liselerin Okullaşma Oranı	34,18	42,18	36,92	40
Meslek Liseleri Okullaşma Oranı	14,82	16,55	20,49	57
Bebek Ölüm Oranı	37	37,13	43	63
Onbin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	6	10	13	59
Onbin Kişiye Düşen Eczane Sayısı	2	3	3	54
Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı	10	19	23	71
Küçük Sanayi Sitesi İşyeri Sayısı	1.893	11.610	81.302	11
İmalat Sanayi İşyeri Sayısı	68	658	11.118	23
İmalat Sanayi Ortalama Çalışan Sayısı	8.054	77.723	1.130.488	31
Fert Başına İmalat Sanayi Elektrik Tüketimi	500	626	550	23
Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri	825	1.129	1.124	59
Tarımsal Üretimin Türkiye İçindeki Payı	1.44	14.77	100	22
Borulu Su Tesisatı Bulunan Daire Oranı	94	97	97	55
GSYİH İçindeki Payı	0,98	12,06	100	24
Fert Başına GSYİH	1.215	1.726	1.837	46
Fert Başına Banka Mevduatı	142	475	939	63
Fert Başına Belediye Gelirleri	40	83	82	64
Fert Başına Genel Bütçe Gelirleri	79	176	464	46
Fert Başına Teşvik Belgeli Yatırım Tutarı	8.258	3.183	2.668	5
Kırsal Yerleşmelerde Asfalt Yol Oranı	47,95	61,95	45,23	44
Yeterli İçme Suyu Götürülen Nüfus Oranı	82,60	86,97	84,98	49
Asfalt Yol Oranı	90,56	94,24	91,28	51
Onbin Kişiye Düşen Özel Otomobil Sayısı	303	615	652	53
Onbin Kişiye Düşen Motorlu Kara Taşıtı	606	1.230	1.056	49
Fert Başına Elektrik Tüketim Değeri	1	1	1	22

(DPT., 2003)

Sosyo-Ekonomik Değişkenler

Çalışmada kullanılan değişkenlerin belirlenmesinde Devlet İstatistik Enstitüsü – Türkiye İstatistik Kurumunun 1950 yılından itibaren yayınlamış olduğu genel nüfus sayımları, milletvekili seçim sonuçları ve Türkiye istatistik yıllıklarından yararlanılmış, veriler dönemler halinde sınıflandırılarak analiz edilmiştir (DİE, 1966; DİE, 1969; DİE, 1974; DİE, 1981; DİE, 1984; DİE, 1998a; DİE, 1998b; DİE, 1990; DİE, 1991; DİE, 1997; DİE 2000a; DİE; 2000b; DİE 2002a; DİE, 2002b; DİE, 2003a; DİE 2003b; DİE, 2004a; DİE, 2004b; DİE, 2004c; DİE 2005; DPT, 1993; DPT, 1996; DPT, 2003; DPT, 2004; DİE, 2003). Bir bölgeden elde edilen verilere dayalı olarak analizlerin yapılması bazı sınırlılıkları beraberinde getirmektedir. Öncelikle verilerin elde edilmesinde güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ülke geneli için bazı verilere ulaşmak mümkün iken, bu verilere il bazında ve özellikle geçmiş

tarihlere ilişkin olanlara ulaşılması çoğu kez mümkün olmamaktadır. Ayrıca dönemler açısından sınıflandırma, hesaplama ve alınan göstergelerde değişiklikler söz konusudur. Bu nedenlerle ulaşılabilen göstergeler dönemler halinde sınıflandırılmış ve analiz edilmiştir. Alınan göstergelerin dönemler itibarı ile listesi Çizelge 3'te verilmektedir.

Sosyo-ekonomik göstergeler, ilgili dönemde yapılan seçim sonuçları ile genel ve partiler bazında ayrı ayrı ilişkilendirilerek, SPSS 11 istatistik programı ortamında korelasyon analizi ile incelenmiştir.

Çizelge 3. Dönemler İtibarı İle Çalışmada Kullanılan Sosyo-Ekonomik Göstergeler

1950 -1957	Okuryazar Olmayanlar	Kent/ Köy Nüfus Oranı	Erkek Nüfus Oranı
Nüfus Artışı	Okuma Yazma Bilen Kadın N.	Köy Nüfusu	Kadın Nüfus Oranı
Nüfus Yoğunluğu	Okuma Yazma Bilmeyen Kadın N.	Köy/Kent Nüfus Oranı	Erkek Medyan Yaş
Kentleşme Derecesi	Ort. Hane Halkı Büyüklüğü	Erkek Nüfus Oranı	Kadın Medyan Yaş
Kentsel Nüfus	Doktor Başına Düşen Nüfus Oranı	Kadın Nüfus Oranı	Okuryazar Olanlar
Kent/ Köy Nüfus Oranı	SSK'ya Tabi olarak Çalış.	Erkek Medyan Yaş	Okuryazar Olmayanlar
Köy/Kent Nüfus Oranı	1973 – 1977	Kadın Medyan Yaş	İşgücüne Katılma Erkek
Köy Nüfusu	Nüfus Artışı	Okuryazar Olanlar	İşgücüne Katılma Kadın
Erkek Nüfus Sayısı	Nüfus Yoğunluğu	Okuryazar Olmayanlar	Doğurganlık Hızı
Kadın Nüfus Oranı	Kentleşme Derecesi	İşgücüne Katılma (Erkek)	Bebek Ölüm Hızı %
Erkek Medyan Yaş	Kentsel Nüfus	İşsizlik Durumu (Erkek)	Çocuk Ölüm Hızı %
Kadın Medyan Yaş	Kent/ Köy Nüfus Oranı	İşgücüne Katılma (Kadın)	Ort. Hane Halkı Büyük.
Okuryazar Olanlar	Köy Nüfusu	İşsizlik Durumu (Kadın)	İlkokul Mezunu
Okuryazar Olmayanlar	Köy/Kent Nüfus Oranı	Toplam Doğurganlık Hızı	Ortaokul Mezunu
Okuma Yazma Bilen Erkek N	Erkek Nüfus Oranı	Bebek Ölüm Hızı %	Lise Mezunu
Okuma Yazma Bilmeyen Erkek N	Kadın Nüfus Oranı	Çocuk Ölüm Hızı %	Üniversite Mezunu
Okuma Yazma Bilen Kadın N	Erkek Medyan Yaş	Ortalama Hane Halkı Büyük	Tarımda Çalışanlar
Okuma Yazma Bilmeyen Kadın Nüfus	Kadın Medyan Yaş	İlkokul Mezunu	Sanayide Çalışanlar
1961- 1969	Okuryazar Olanlar	Ortaokul Mezunu	İnşaat'ta Çalışanlar
Nüfus Artışı	Okuryazar Olmayanlar	Lise Mezunu	Hizmet Çalışanları
Nüfus Yoğunluğu	Bebek Ölüm Hızı %	Üniversite Mezunu	Kişi Başı Elektrik Tük.
Kentleşme Derecesi	Çocuk Ölüm Hızı %	Doktor Başına Düşen Nüfus	Sanayide Kullanılan Kişi B. Elektrik
Kentsel Nüfus	Ortalama Hane Halkı	Tarım Sektöründe Çalış.	Kişi Başı Banka Mevduatı
Kent/ Köy Nüfus Oranı	İlkokul Mezunu	Sanayi Sektöründe Çalış.	Otomobil Sayısı/10.000 Kişi
Köy Nüfusu	Ortaokul Mezunu	İnşaat Sektöründe Çalışanlar	Traktör Sayısı/1000 Kişi
Köy/ Kent Nüfus Oranı	25 Yaş Üzeri Lise Mezunu	Hizmet Sektöründe Çalış.	DPT Sosyo Gelişme Hızı
Köy Nüfusu Artış Oranı	Üniversite Mezunu	1995- 2002	Kişi Başı GSMH
Erkek Nüfus Oranı	Doktor Başına Düşen Nüfus	Nüfus Artışı	SSK'ya Bağlı Olarak Çalış.

Kadın Nüfus Oranı	SSK'ya Bağlı Olarak Çalış.	Nüfus Yoğunluğu	
Erkek Medyan Yaş	1983- 1991	Kentleşme Derecesi	
Kadın Medyan Yaş	Nüfus Artışı	Kentsel Nüfus	
Olanların Okuryazar Olanlar	Nüfus Yoğunluğu	Kent/ Köy Nüfus Oranı	
Erkek Okuma Yazma Bilen Erkek N.	Kentleşme Derecesi	Köy Nüfusu	
Okuma Yazma Bilmeyen Erkek N.	Kentsel Nüfus	Köy/Kent Nüfus Oranı	

Genel Değerlendirme

1950-1957 dönemindeki verilerle karşılaştırmalı olarak, 1961-1969 yılları arasında yapılan seçimler ile sosyo-ekonomik değişme arasındaki genel ilişkiye bakıldığında, sosyo-ekonomik göstergelerdeki gelişmeye rağmen İl genelinde seçimlere katılımında bir artışın değil, aksine bir azalmanın yaşandığı görülmektedir. Seçimlere katılım ile eğitim seviyesinin yükselmesi, doktor başına düşen nüfusun azalması gibi gelişme göstergeleri arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Ortalama hane halkı nüfusunun giderek düştüğü, geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına geçişin yaşanmaya başladığı bu yıllarda formel anlamda halk, siyasete ilgisizleşmiştir. SSK'lı olan işçi sayısının artmasıyla da katılım oranı arasında negatif korelasyon bulunmaktadır.

1973-1977 dönemi, 60'lı yılların tersine, kentli seçmenin yavaş yavaş siyasete ilgisinin yükseldiği bir dönem olmuştur. Bu yıllar, İlde işçi sayısında görünür bir artışın yaşandığı yıllardır. 1969 yılında 4.210 olan SSK'lı işçi sayısı 70'li yılların sonunda 16.769 gibi yüksek bir sayıya ulaşmıştır (DİE, 1984). 1950-1957 ve 1961-1969 yılları arasında yapılan seçimleri etkilemeyen nüfus artışı ve kilometrekare başına düşen nüfus yoğunluğu ile seçime katılma oranları arasında çok güçlü bir pozitif korelasyon vardır. Kentleşme derecesi, kentsel nüfusun artması ve kentsel nüfusun köy nüfusuna oranı ile seçimlere katılım oranı arasında da güçlü bir pozitif korelasyon bulunmaktadır. İlde 70'li yıllarda köy nüfusunun önemi azalmaya başlamıştır. DPT verilerine göre (1993) 1975 ve 1980 yılları arasında Kahramanmaraş'ta il nüfusunun %2.7 oranındaki bir kısmı kırdan kente göçle beraber Kahramanmaraş il merkezi, Adana ve Mersin gibi yakın kent merkezlerine göç etmişlerdir. Köy nüfusunun il nüfusuna oranı 1965 yılında %76.03 iken, 1980 yılında bu oran %61.87 düzeyine gerilemiştir. Seçimlere katılım oranı ile eğitim seviyesinin yükselmesi arasında da pozitif bir korelasyon bulunmaktadır.

Bu gelişmenin tüm göstergeler açısından söz konusu olduğu söylenemez. İl genelinde bazı sosyo-ekonomik göstergeler seçimlere katılım oranı arasında negatif bir korelasyon vardır. Örneğin, seçimlere katılma ile doktor başına düşen nüfus oranına baktığımızda durum böyledir. Değişimin daha çok kentli seçmende yaşandığını, kırdan ise benzer bir sürecin henüz başlamadığı söylenebilir. Gelişmenin eksenini İldeki işçileşme sürecinin oluşturduğunu belirtebiliriz. İşçileşme ile seçimlere katılma arasında pozitif bir korelasyonun varlığı dikkat çekicidir. Nüfusun tarımdan sanayi kesimine kaymaya başlaması bu dönemde siyasal katılıma pozitif yansımalarla bulunmuştur. Bu yıllarda işçileşme siyasal katılımı teşvik eden bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

70'li yıllarda kentli nüfusun katılma oranındaki yükselme, 80'li yıllarda düşmeye, köy nüfusunun katılımı kentleri yeniden geçmeye başlamıştır. Bunun en

açık göstergesi, köy nüfusu ile kent nüfusu arasındaki oran ile seçimlere katılma oranı arasında çok güçlü pozitif korelasyonun varlığıdır. Ekonomik gelişmeye paralel olarak sosyo-ekonomik göstergeler 70'li yıllara göre daha iyi bir durumdadır. Çocuk ölüm hızı, bebek ölüm hızı 80'li yıllarda düşmüştür. Doktor başına düşen nüfusun azalması ile birlikte halkın sağlık olanakları iyileşmiştir. Bunun siyasal katılıma olumlu yansıdığını söylemek ise oldukça güçtür. Seçimlere katılım oranı eğitim seviyesinin artmasından da etkilenmemiştir. Tarım sektörünün ekonomideki payının azalmasına rağmen, iş gücünün %76 gibi çok büyük bir kısmı barındırdığı için bu sektör hala önemini korumaktadır. Sanayi sektöründe çalışanların oranının artmasına rağmen, bu durum seçimlere katılım oranını etkilememiştir. Çalışan erkek nüfusun sayısının artması ile seçimlere katılım oranı arasında orta seviyede pozitif korelasyon vardır. Çalışan kadın seviyesinin artması ile seçimlere katılım oranı arasında ise ihmal edilebilir seviyede bir ilişki söz konusudur. Sosyo-ekonomik göstergelerdeki iyileşmeye rağmen, siyasal katılma açısından, 70'lerdeki sürecin yaşanmamış olmasını her şeyden önce Türkiye'de 80'li yılların, askeri müdahale sonrası koşulların baskın olduğu bir dönem olmasına bağlamak gerekmektedir. Türkiye'de genel olarak askeri müdahale, 1982 Anayasası, 2821 sayılı Sendikalar ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunları, 1963-1980 döneminde şekillenen endüstri ilişkilerine bir tepki niteliği taşımaktadır. Bu çerçevede ülkede sendikal haklar önemli ölçüde kısıtlanmış, özellikle sendikaların faaliyet dışı etkinlik olarak nitelenen alanlarda işlevsellikleri önemli ölçüde sınırlanmıştır (Çetnik, Akkaya, 1999: 92). Kahramanmaraş özellikle 70'li yıllarda Afşin-Elbistan termik santrali gibi büyük istihdam yaratıcı devlet yatırımları ve 80'li yıllarda tekstil sektöründeki gelişme nedeniyle önemli ölçüde işçileşme sürecine girmiştir (Şahan, 1999, 9) Ancak dönemsel koşullar nedeniyle sendikalaşma oranı düşük kalmış, bu durum 70'li yıllarda görülen işçileşme ile katılım arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemiştir. Sigortalı çalışanlar ile doğrudan yerel sendika örgütlerinden alınan rakamlar esas alınarak yapılan hesaplamada 90'lı yılların sonunda İlde sendikalaşma oranı ancak %9'u bulmaktaydı (Alkan, Biçkes, 2000: 59). İşçileşmenin İlde, 70'li yıllarda siyasal katılmayı teşvik eden bir unsurken, 80'li yıllarda bu açıdan önemini kaybetmiş olmasının nedeni işçileşmenin sendikalaşmaya paralel bir gelişme göstermemiş olması ile açıklanabilir.

İlde 90'lı yıllarda bu eğilim daha açık bir biçimde ortaya çıkmıştır. Kahramanmaraş'ta nüfusun artması, kentleşme derecesinin yükselmesi, kentsel nüfusun artması ile seçimlere katılım oranı arasında negatif korelasyon vardır. Sosyo-ekonomik göstergelerde olumlu bir gelişme yaşanmasına karşılık, katılma oranları düşmektedir. Kadın ve erkek nüfus yapısı ile seçimlere katılma oranı arasında negatif korelasyon vardır. Nüfusun yapısı seçimlere katılmayı etkilememiştir. Okur yazar oranı ve eğitim seviyesinin yükselmesi ile seçimlere katılım oranı arasında negatif korelasyon vardır. Buna karşılık aynı dönemde bazı gelişme göstergeleri ile siyasal katılma arasındaki ilişkinin pozitif yönde olduğu gözlenmektedir. Örneğin ortalama hane halkı küçüldükçe katılım yükselmektedir. Bunun nedeni genel katılım seviyesindeki düşmeden daha hızlı bir şekilde ailelerin küçülmesidir. Kişi başı elektrik tüketimi, 10000 kişi başına düşen otomobil, kişi başı banka mevduatı gibi göstergelerle seçimlere katılma oranı arasında negatif bir korelasyon bulunmaktadır.

Çizelge 4. Kahramanmaraş'ta Sosyo-Ekonomik Gelişme ve Siyasal Katılma Genel Değerlendirme

	1951-1957	1961-1969	1971-1977	1983-1991	1991-2002
Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artışı	-,319	-,346	,720	,582	-,796
Sayım Yıllarına Göre Nüfus Yoğunluğu	-,918	-,982	,932	-,693	-,605
Kahramanmaraş'ta Kentleşme Derecesi	-,995	-,829	,959	-,919	-,606
Sayım Yıllarına Göre Kent Nüfus 10.000 Kişi ve Üstü	-,947	-,846	,964	-,849	-,605
Kent Nüfusunun Köy Nüfusuna Oranı	-,995	-,829	,963	-,919	-,606
Kentsel Nüfustaki Artış %		-,829	,959	-,847	-,606
Köy Nüfusu	-,992	-,959	,993	-,174	,605
Köy Nüfusunun Kente Oranı	-,763	,829	-,959	,919	,605
Erkek Nüfus Sayısı	,987	-,905	,987	-,713	-,605
Kadın Nüfus Sayısı	,987	-,900	,970	-,732	-,605
Erkek Medyan Yaş	,759	-,438	,938	-,927	-,605
Kadın Medyan Yaş	-,739	1,000	,843	-,939	-,605
Okuryazar Olanlar	,908	-,957	,994	-,656	-,606
Okuryazar Olmayanlar	,908	,957	-,996	,653	,606
Okuma Yazma Bilen Erkek Nüfus	,871	-,979			
Okuma Yazma Bilmeyen Erkek Nüfus	-,871	,979			
Okuma Yazma Bilen Kadın Nüfus	,994	-,907			
Okuma Yazma Bilmeyen Kadın Nüfus	-,994	,907			
Toplam Doğurganlık Hızı				,850	-,618
Bebek Olum Hızı%0			-,102	,960	,605
Çocuk Olum Hızı %0			-,136	,951	,605
Ortalama Hane Halkı Büyüklüğünün Toplam Nüfusa Oranı			-,186	,975	,605
Doktor Başına Düşen Nüfus		-,603	-,941	,369	
SSK'ya Bağlı Olarak Çalışanlar		-,778	1,000		-,605
Sayım Yıllarına Göre İlkokul Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler			-,991	-,798	-,603
Sayım Yıllarına Göre Ortaokul Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler			,286	-,846	-,605
Sayım Yıllarına Göre Lise Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler			,284	-,754	-,604
Sayım Yıllarına Göre Yüksekokul ve Üniversite Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler			,280	-,851	-,605
Cinsiyete Göre İşgücüne Katılma (Erkek)				,653	1,000
Cinsiyete Göre İşsizlik Durumu (Erkek)				,418	
Cinsiyete Göre İşgücüne Katılma (Kadın)				-,820	1,000
Cinsiyete Göre İşsizlik Durumu (Kadın)				-,970	
Tarım Sektöründe Çalışanlar				,999	-,605
Sanayi Sektöründe Çalışanlar				-,997	,605
İnşaat Sektöründe Çalışanlar				,225	-,605
Hizmet Sektöründe Çalışanlar				-,869	-,605
Kişi Başı elektrik Tüketimi (Kwh)					-,832
Sanayide Kişi Başı Elektrik Kullanımı (Kwh)					-,610
Kişi Başı Banka Mevduatı					-,359
Kişi Başına Düşen Bütçe Gelirleri					-,901
10.000 Kişi Başına Düşen Otomobil Sayısı					-,794
1000 Kişi Başı Düşen Traktör Sayısı					-,126
Kişi Başı GSMH					,755
DPT Gelişme Hızı					,605

Siyasal Partiler ve Sosyo-Ekonomik Değişme
1950-1957 Yılları Arasında Genel Seçimler ve Sosyo-Ekonomik Değişme

Çizelge 5. Kahramanmaraş'ta 1950-1957 Genel Seçimleri

Yıl	CHP	CMP	DP	KP	BGMZ
1950	39045 39,3	-	52823 53,2	-	26121 7,5
1954	43501 36,6	3781 3,2	65777 55,3	5498 4,6	1210 0,3
1957	49252 45,2	13922 12,8	45890 42,1	-	-

1950-1957 yılları arasında yapılan seçimlerde, kayıtlı seçmenlerin seçime katılma oranları ile Demokrat Parti (DP) ve Bağımsızların oy oranları arasında çok güçlü pozitif korelasyon vardır. Seçime katılma oranı arttıkça DP'nin oy oranı artmaktadır. 1950 ile 1960 arasında nüfusun artmış olmasına rağmen, nüfus ile CHP oyları arasında ihmal edilebilir seviyede bir ilişki vardır. Buna karşılık, Kahramanmaraş'ta kentsel nüfus artışı ile CHP'nin oy oranı arasında çok güçlü pozitif bir korelasyon vardır. Kentli seçmenler CHP'ye oy vermişlerdir. 1980 yılına kadar yapılan seçimlerde CHP'nin birinci parti olarak çıktığı üç seçimden biri 1957 seçimleridir (diğerleri 1973 ve 1977 seçimleridir). Çizelge 6'da 1950 ve 1957 seçimleri ve partiler görülmektedir.

Çizelge 6. 1950-1957 Seçimlerinde Partiler ve Sosyo-Ekonomik Değişme

	CHP	DP	BAĞIMSIZ	CMP
Kayıtlı Seçmenlerin Seçime Katılma Oranı	-,972	,997	,901	-,901
Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artışı	,087	-,248	,124	-,124
Sayım Yıllarına Göre Nüfus Yoğunluğu	,799	-,886	-,655	-,655
Kahramanmaraş'ta Kentleşme Derecesi	,991	-1,000	-,940	,940
Kent Nüfusu (10.000 ve Üstü)	,846	-,921	-,715	,715
Kent Nüfusunun Köy Nüfusuna Oranı	,991	-1,000	-,940	,940
Köy Nüfusu	,756	-,852	-,601	-,601
Köy Nüfusunun Kent Nüfusuna Oranı	-,991	1,000	,940	-,940
Kahramanmaraş Doğumlular	-,535	,390	,700	-,700
Kahramanmaraş Dışı Doğumlular	,535	-,390	-,700	,700
Erkek Nüfus Oranı	,778	-,870	-,629	,629
Kadın Nüfus Oranı	,779	-,871	-,630	,630
Erkek Medyan Yaş	,992	-,999	-,943	,943
Kadın Medyan Yaş	-,372	,518	,169	-,169
Sayım Yıllarına Göre 6 Ve Daha Yukarı Yaşta Olanların Okuryazar Olanlar	,919	-,971	-,815	,815
Sayım Yıllarına Göre Okuryazar Olmayanlar	-,919	,971	,815	-,815
6 Ve Daha Yukarı Yaştaki Erkek Okuma Yazma Bilen Erkek Nüfus	,948	-,987	-,860	,860
6 Ve Daha Yukarı Yaştaki Okuma Yazma Bilmeyen Erkek Nüfus	-,948	,987	,860	-,860
6 Ve Daha Yukarı Yaştaki Okuma Yazma Bilen Kadın Nüfus	,749	-,847	-,563	,593
6 Ve Daha Yukarı Yaştaki Okuma Yazma Bilmeyen Kadın Nüfus	-,749	,847	,593	-,593

1957 seçimlerinde DP oylarındaki düşmenin en önemli nedenlerinden biri Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)'ne, bu parti seçmeninden kayan oylardır. Köylü Partisinin oylarının da, 1957 seçimlerinde CMP'ye kaydığı varsayımı ile (seçimlerden hemen sonra bu iki parti birleşmiştir) DP'den CMP'ye %5 oranında bir oy kaymasının yaşandığı ileri sürülebilir. Yine de DP'de %8'lik bir oy kaybı söz konusudur ve bu oran büyük ölçüde seçimlere katılım oranlarının düşük olması ve kentli DP'li seçmenin tercih değiştirmesi ile ilgilidir. Türkiye'de ekonomik sıkıntıların baş gösterdiği 1954 yılından sonra DP'nin oyları, Türkiye genelinde, olduğu gibi Kahramanmaraş'ta da azalma göstermiştir.

DP oylarında köy nüfusu önemlidir. Köy nüfusundaki azalma nedeniyle DP oy oranları ile köy nüfusu arasındaki oran negatiftir. Köy nüfusunun kent nüfusuna oranı ile DP'nin oy oranı arasında çok güçlü bir pozitif korelasyon vardır. DP daha çok kırsala hitap eden bir partidir. Buna karşılık köy ve kentsel nüfus oranları ile partilerin almış oldukları oy oranları arasındaki ilişki dikkate alındığında, CHP'nin daha çok nüfusu artmakta olan kentli seçmenden oy aldığı, başka bir ifade ile kentsel nüfus artışının CHP oylarına pozitif yönde etki yaptığı görülmektedir. Kentsel nüfus CMP için de önemlidir. Kentsel nüfusun artması ile CMP'nin oy oranı arasında kuvvetli pozitif korelasyon bulunmaktadır.

Okuryazar olanların sayısı ile CHP ve CMP oyları arasında çok güçlü pozitif korelasyon varken, DP ve Bağımsızlarda bu ilişki negatife dönmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça CHP'nin ve CMP'nin oy oranı artmıştır. 1957 seçimlerinde CHP birinci parti olarak çıkarken, DP'den CMP'ye önemli oranda bir oy kaymasının yaşandığını belirtmemiz gerekmektedir. CHP, kentli ve eğitim seviyesi yüksek, CMP ise kentli ve kırdaki eğitim seviyesi yüksek kesimlerden oy almıştır.

1961-1969 Seçimleri ve Sosyo-Ekonomik Değişme

Çizelge 7. Kahramanmaraş'ta 1961-1969 Genel Seçimleri

Yıl	AP	CHP	CGP	CKMP	MP	MHP	TIP	YTP	BĞM
1961	65069 52,1	48694 39	-	7514 5,9	-	-	-	2456 1,9	1453 1,1
1965	55640 48,2	27609 23,9	-	-	11329 9,8	-	2284 2	4099 3,5	14570 12,6
1969	38419 32	21126 17,6	4734 4	-	5496 5	1469 1,2	2230 1,9	289 0,2	38319 31,9

Kayıtlı seçmenlerin seçime katılma oranı ile CHP, Millet Partisi (MP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi / Milliyetçi Hareket Partisi (CKMP/MHP) oyları arasında çok güçlü bir pozitif korelasyon vardır. Seçime katılma oranı arttıkça bu partilerin oyları artmaktadır. Kahramanmaraş'ta kentleşme derecesi partiler için negatif korelasyon taşırken, bağımsızlar için çok güçlü pozitif korelasyon taşımaktadır. Bu dönemde İl'de yapılan seçimlerin en belirgin özelliği, yerel seçkinlerin güçlü konumları ile siyasal partilere rakip olabilmeleridir. Örneğin 1969 seçimlerinde bağımsız aday İbrahim Öztürk, Merkez İlçe, Afşin, Elbistan ve Türkoğlu gibi ilçeler başta olmak üzere toplamda %32'ye yakın oy alabilmiştir. Çizelge 8'de 1961 ve 1969 seçimleri görülmektedir.

Çizelge 8. 1961–1969 Seçimlerinde Partiler ve Sosyo-Ekonomik Değişme

	CHP	AP	MP	TİP	YTP	CKMPMHP	BĞM
Kayıtlı Seçmenlerin Seçime Katılma Oranı	,999	-,914	,818	-,248	,265	,963	,248
Sayım yıllarına göre nüfus artışı	-,383	-,823	-,995	-,995	-,996	-,586	,697
Sayım yıllarına göre nüfus yoğunluğu	-,989	-,912	-,427	-,427	-,443	-,997	,974
Kahramanmaraş'ta kentleşme derecesi	-,851	-1,000	-,747	-,747	-,759	-,949	,985
Kentsel Nüfustaki Artış	-,867	-,999	-,726	-,726	-,738	-,959	,990
Kent Nüfusu (10.000 Kişi ve Üstü)	-,867	-,999	-,726	-,726	-,738	-,959	,990
Kent nüfusunun köy nüfusuna oranı	-,851	-1,000	-,747	-,747	-,759	-,949	,985
Köy Nüfusu	-,970	-,947	-,511	-,511	-,526	-1,000	,991
Köy Nüfusunun Kente Oranı	,851	1,000	,747	,747	,759	,949	-,985
Köy Nüfusu Artış Oranı	,986	,738	,123	,123	,140	,921	-,855
Kahramanmaraş doğumlu olanlar	,720	,981	,871	,871	,880	,861	-,925
Kahramanmaraş Dışı doğumlu olanlar	-,720	-,981	-,871	-,871	-,880	-,861	,925
6 ve daha yukarı yaşta okuryazar olanlar	-,968	-,950	-,519	-,519	-,534	-1,000	,992
Sayım yıllarına göre okuryazar olmayanlar	,968	,950	,519	,519	,534	1,000	-,992
Erkek Nüfus Sayısı	-,921	-,985	-,637	-,637	-,650	-,986	1,000
Kadın Nüfus Sayısı	-,917	-,987	-,645	-,645	-,659	-,984	,999
Erkek Medyan Yaş	-,474	-,876	-,979	-,979	-,983	-,665	,766
Kadın Medyan Yaş	1,000	,828	,265	,265	,281	,967	-,921
Ortalama Hane Halkı Büyüklüğünün Toplam Nüfusa Oranı	-,983	-,926	-,458	-,458	-,473	-,999	,981
Sayım yıllarına göre doktor başına düşen nüfus oranı	-,635	-,952	-,922	-,922	-,929	-,796	,875
SSK'ya tabi olarak çalışanlar	-,803	-,998	-,802	-,802	-,812	-,919	,966

Köy nüfusu, Adalet Partisi (AP) ve Yeni Türkiye partisi (YTP) gibi partiler için önemini korumasına karşılık, bu partilerin aldıkları oylar artsa da, köy nüfusu genel olarak gerilediği için aralarındaki ilişki negatif olmuştur. Buna rağmen köy nüfusunun kente oranı bu iki parti için önemini korumaktadır. 1961 seçimlerinde AP merkez İlçe, Afşin, Göksun, Pazarcık ilçelerinden birinci parti olarak çıkmıştır. Kırsal nüfus, DP'de olduğu gibi, bu kez AP'ye oy vermektedir. 1965 seçimlerinde ise AP, merkez ilçe, Afşin, Elbistan, Göksun, Pazarcık ve Türkoğlu ilçelerinde birinci parti olarak çıkmıştır. 1969 seçimlerinde de benzer bir durum söz konusudur.

Eğitim seviyesinin artması ile partilerin oy oranları arasında negatif bir korelasyon bulunurken, Bağımsızlar için çok güçlü pozitif korelasyon söz konusudur. Aşağıda değinileceği gibi bağımsız adaylar özellikle kentli seçmenden ve kırsaldan eğitilmiş nüfusun desteğini almışlardır. 1961 ve 1969 arasında yapılan seçimlerde bağımsız adaylar güçlü partilerin önüne geçmiş ve farklı sosyo-ekonomik kesimlerden yüksek oranda oy alabilmişlerdir. Gerek kadın, gerekse erkek seçmenler açısından partiler için negatif korelasyon bulunurken, bağımsızlar için çok güçlü pozitif korelasyon söz konusudur. Bağımsızların bu kadar yüksek oy alması 1969 seçimlerinde partiler için bir kırılma noktası oluşturmuştur. Ortalama hane halkı büyüklüğü, doktor başına düşen nüfus oranı ve SSK'ya tabi olarak çalışan sayısı ile parti oy oranları arasında negatif korelasyon vardır. Aynı göstergelerde bağımsızlar için çok güçlü pozitif korelasyon bulunmaktadır. AP, 1969 seçimlerinde kırsal kesimden aldığı desteği bir ölçüde koruyabilmiştir. Bağımsız adayların kişiliğinde partilere yönelik tepki ağırlıklı olarak kentsel ve eğitilmiş bir nitelik taşımaktadır.

1969-1977 Seçimleri ve Sosyo-Ekonomik Değişme

Çizelge 9. Kahramanmaraş'ta 1969-1977 Genel Seçimleri

Yıl	AP	CHP	CGP	DP'	MP	MHP	MSP	TİP	YTP	BGM
1969	38419 32	21126 17,6	4734 4	-	5496 5	1469 1,2	-	2230 1,9	289 0,2	38319 31,9
1973	27774 17,9	51043 32,9	3133 2	16776 10,8	-	8699 5,6	41454 26,7	-	-	3432 2,3
1977	57250 26,5	74283 34,4	1657 0,8	5397 2,5	-	33470 15,5	33772 15,6	-	-	10171 4,7

Çalışmada 70'li yıllarda yapılan iki genel seçim değerlendirilirken, korelasyon analizi açısından daha güvenilir sonuçlara ulaşmak için, 1969 seçimleri de değerlendirmeye katılmıştır. Kayıtlı seçmenlerin seçime katılma oranı ile CHP ve MHP oyları arasında çok kuvvetli pozitif korelasyon bulunurken, Milli Selamet Partisi (MSP) için düşük seviyede pozitif korelasyon söz konusudur. Nüfus artışı ile MHP'nin oyları arasında çok güçlü pozitif korelasyon bulunmaktadır. Bunun anlamı genç seçmenin desteğini alan bir parti olarak MHP'nin güçlendiği, bu süreçten CHP ve MSP'nin de belli bir düzeyde kazançlı çıktığıdır. Kentleşme derecesi ile MHP ve CHP oyları arasında yine çok güçlü pozitif korelasyonun bulunması, bu durumun bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Köy ve kent nüfusunun oranı ile CHP ve MHP oyları arasında ise negatif korelasyon söz konusudur. 70'li yıllar, Kahramanmaraş'ta köy nüfusunun azalmaya, kent nüfusunun ise artmaya başladığı yıllardır. Bu süreçten özellikle MHP ve kısmen CHP ve MSP kazançlı çıkarken, AP olumsuz etkilenmiştir. Eğitim seviyesi ile yine CHP ve MHP oyları arasında çok güçlü pozitif korelasyon bulunmaktadır.

Buna karşılık, incelenen dönemde bebek ve çocuk ölüm hızının yüksekliği ile CHP ve MHP'nin oy oranı arasında negatif korelasyon varken, Demokratik Parti (DP2) oyları arasında çok güçlü pozitif korelasyon, Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) oyları arasında düşük seviyede pozitif korelasyon bulunmaktadır. Ortalama hane halkı büyüklüğü ile MSP ve DP2'nin oyları arasında çok güçlü pozitif korelasyon vardır. Bu, her iki partinin kentlerdeki büyük aileler, özellikle kırsal kesimdeki ailelerden önemli ölçüde oy aldıklarını göstermektedir. Köy nüfusunun özelliği olan hane halkının büyük olması DP1 ve MSP'nin oy oranlarını artırmaktadır. Seçim sonuçlarına bakıldığında bu iki partinin ilçelerden önemli oranda oy aldıkları görülmektedir. Bu sonuçları, AP'nin eğitimli kentli seçmenler arasından MHP'ye, ilçe ve kırsal seçmenler arasından da MSP ve DP2'ye oy kaybettiği şeklinde yorumlamak da mümkündür. AP'nin kırsal-eğitimli seçmen gruplardan oy almaya devam ettiğini de buna eklemek gerekmektedir.

Kentli ve eğitimli seçmen oyunu daha çok CHP ve MHP'ye verirken, kırsaldaki eğitimli seçmen oyunu AP'ye vermektedir. 1970'li yıllardaki sağlık şartlarının kötülüğü, doktor başına düşen hasta sayısının yüksekliği gibi göstergeler ile MSP, CGP ve DP2 oyları arasında bağlantı söz konusudur. Kahramanmaraş'ın görece olarak geri kalmış, eğitim seviyesi düşük, sağlık şartlarının kötü olduğu kırsal bölgeler ve kentlerin gecekondu bölgeleri tercihini ağırlıklı olarak MSP, kısmen CGP ve DP2' için kullanmışlardır. Bunun yanında SSK'ya tabi olarak çalışan nüfusu sayısının artması ile CHP ve MHP'nin oyları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Buradan yola çıkarak işçilerin tercihlerini CHP ve MHP ağırlıklı olarak kullandıklarını söyleyebiliriz.

Çizelge 10. 1969-1977 Seçimlerinde Partiler ve Sosyo-Ekonomik Değişme

	CHP	BĞMZ	MHP	MSP	AP	CGP	DP ¹
Kayıtlı Seçmenlerin Seçime Katılma Oranı	,980	-,242	,895	,276	-,598	-,995	-,276
Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artışı	,568	,500	,954	-,866	,126	-,786	-,866
Sayım Yıllarına Göre Nüfus Yoğunluğu	,842	,127	,996	-,606	-,266	-,964	-,606
Kahramanmaraş'ta Kentleşme Derecesi	,885	,042	,985	-,536	-,347	-,983	-,536
Kentsel Nüfustaki Artış %	,893	,025	,981	-,521	-,364	-,986	-,521
Sayım Yıllarına Göre Kent Nüfus 10.000 Kişi ve Üstü	,890	,030	,982	-,525	-,360	-,985	-,525
Kent Nüfusunun Köy Nüfusuna Oranı	,885	,042	,985	-,536	-,347	-,983	-,536
Sayım Yıllarına Göre Köy Nüfusu	,951	-,129	,940	-,384	-,503	-1,000	-,384
Köy Nüfusunun Kente Oranı	-,885	-,042	-,985	,536	,347	,983	,536
Köy Nüfusu Artış Oranı	,350	-,996	-,299	,905	-,886	-,058	,905
Sayım Yıllarına Göre Kahramanmaraş Doğumlu Olanlar	,894	-,788	,430	,375	-,965	-,721	,375
Sayım Yıllarına Göre Kahramanmaraş Dışı Doğulanlar	-,894	,788	-,430	-,375	,965	,721	-,375
Erkek Nüfus Oranı	,937	-,085	,954	-,424	-,464	-,998	-,424
Kadın Nüfus Oranı	,902	,003	,977	-,503	-,384	-,989	-,503
Medyan Yaş Erkek	,850	,111	,994	-,593	-,282	-,968	-,593
Medyan Yaş Kadın	,720	,318	,994	-,749	-,074	-,893	-,749
6 Ve Daha Yukarı Yaşta Okuryazar Olanlar	,953	-,133	,939	-,380	-,506	-1,000	-,380
Sayım Yıllarına Göre Okuryazar Olmayanlar	-,957	,149	-,933	,366	,520	1,000	,366
Bebek Ölüm Hızı%0	,096	-,941	-,535	,984	-,736	,202	,984
Çocuk Ölüm Hızı %0	,063	-,929	-,564	,990	-,713	,235	,990
Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü	,376	-,998	-,272	,893	-,898	-,086	,893
Sayım Yıllarına Göre İlkokul Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	-,998	-,371	-,826	,143	,702	,972	,143
Sayım Yıllarına Göre Ortaokul Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	,092	-,861	,684	-1,000	,596	-,381	-1,000
Sayım Yıllarına Göre Lise Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	,089	-,862	,682	-1,000	,599	-,378	-1,000
Sayım Yıllarına Göre Yüksekokul Ve Üniversite Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	,085	,864	,679	-1,000	,602	-,375	-1,000
Sayım Yıllarına Göre Doktor Başına Düşen Nüfus Oranı	-,855	-,102	-,993	,586	,291	,970	,586
SSK'ya Tabi Olarak Çalışanlar	,904	-000	,976	-,500	-,387	-,990	-,500

1983–1991 Seçimleri ve Sosyo-Ekonomik Değişme**Çizelge 11. Kahramanmaraş'ta 1983–1991 Genel Seçimleri**

Yıl	SHP	ANAP	DSP	DYP	MDP	HP	RP	MÇP	BĞMZ
1983	-	102698 48,7	-	-	53204 25,3	51626 24,5	-	-	3107 1,5
1987	62491 20,1	91362 29,5	10028 3,2	70072 22,6	-	-	42829 13,8	31009 10	-
1991	60468 18,8	59336 18,5	6317 2	82684 25,8	-	-	110637 34,5	-	-

1983–1991 seçimleri 1980 askeri müdahalesinin koşullarının etkili olduğu seçimlerdir. Aynı zamanda bu dönem, ekonomide liberalleşme, sanayileşme ve göç olgularının Türkiye genelinde belirleyici olduğu bir dönemi yansıtmaktadır. Kahramanmaraş da bu değişimden önemli ölçüde etkilenmiş bir ildir. Bu etkiler sosyo-ekonomik değişme ile siyasi parti tercihleri arasında önemli farklılaşmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1983 seçimlerinde Anavatan Partisi (ANAP) 12 Eylül öncesinin sağ partilerinin oylarının toplandığı bir parti olarak öne çıkmıştır. İl ölçeğinde 70'li yıllarda sağ partiler arasında şekillenen sosyo-ekonomik

farklılaşmayı bu durum geçici olarak perdelemiştir. Seçime katılım oranlarının genel olarak yükselmesi tüm partilere olumlu yansımıştır.

1987 seçimleri ile birlikte sağ partiler arasındaki farklılaşmanın tekrar belirleyici bir rol oynadığını belirtebiliriz. Ancak bu farklılaşmada 1980'li yılların hızlı sosyo-ekonomik değişiminin etkileri belirleyici olmaktadır. Bu tarihlerde partiler ve sosyo-ekonomik olarak destek buldukları taban arasında dikkat çekici bir dönüşüm söz konusudur. AP'nin devamı olan Doğru Yol Partisi (DYP) bu seçimlerden itibaren kentten oy almaya başlamış, MSP'nin devamı olan Refah Partisi (RP) de benzer şekilde kent seçmeninden önemli oranda oy alan bir diğer parti olmuştur. Kentleşme derecesinin artması ile DYP ve RP'nin oyları arasında güçlü bir korelasyon vardır. 1991 seçimlerinde RP merkez ilçe, Afşin, Ekinözü, Elbistan, Türkoğlu ilçelerinden, DYP Andırın ve Çağlayancerit ilçelerinden birinci parti olarak çıkmıştır. 50'li yıllarda DP ve 60'lı yıllarda AP daha çok kırsal kesimden oy alırken 1980'lerden itibaren bu durum değişmiştir. DYP artık kentten oy almaktadır.

Çizelge 12. 1983–1991 Seçimlerinde Partiler ve Sosyo-Ekonomik Değişme

	HPSHP	ANAP	DSP	DYP	RP
Kayıtlı Seçmenlerin Seçime Katılma Oranı	,635	,743	,892	-,992	-,906
Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artışı	,998	,977	,151	-,478	-,182
Sayım Yıllarına Göre Nüfus Yoğunluğu	-,997	-,997	-,292	,600	,322
Kahramanmaraş'ta Kentleşme Derecesi	-,889	-,947	-,641	,863	,665
Kentsel Nüfustaki Artış %	-,949	-,985	-,515	,775	,541
Sayım Yıllarına Göre Kent Nüfus 10.000 Kişi ve Üstü	-,947	-,984	-,519	,778	,545
Kent Nüfusunun Köy Nüfusuna Oranı	-,889	-,947	-,641	,863	,665
Köy Nüfusu	-,871	-,789	,289	,053	-,259
Köy Nüfusunun Kente Oranı	,889	,947	,641	-,863	-,665
Sayım Yıllarına Göre Kahramanmaraş Doğumlu Olanlar	-,509	-,631	-,951	,999	,960
Sayım Yıllarına Göre Kahramanmaraş Dışı Doğanlar	,509	,631	,951	-,999	-,960
Erkek Nüfus Sayısı	-,994	-,999	-,320	,622	,349
Kadın Nüfus Oranı	-,991	-1,000	-,345	,643	,374
6 Ve Daha Yukarı Yaşta Okuryazar Olanlar	-1,000	-,993	-,244	,558	,274
6 Ve Daha Yukarı Yaşta Okuryazar Olmayanlar	1,000	,992	,240	-,555	-,270
İşgücüne Katılma Oranı Erkek	-,436	-,298	,783	-,576	-,763
İşgücüne Katılma Oranı Kadın	-,736	-,628	,500	-,176	-,473
Toplam Doğurganlık Hızı	,947	,984	,519	-,779	-,546
Bebek Ölüm Hızı%0	,826	,900	,730	-,919	-,751
Çocuk Ölüm Hızı %0	,843	,914	,708	-,906	-,730
Ortalama Hane Halkı Büyüklüğünün Toplam Nüfusa Oranı	,792	,874	,768	-,940	-,788
Sayım Yıllarına Göre İlkokul Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	-,973	-,996	-,439	,718	,467
Sayım Yıllarına Göre Ortaokul Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	-,949	-,985	-,513	,774	,540
Sayım Yıllarına Göre Lise Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	-,986	-1,000	-,376	,668	,405
Sayım Yıllarına Göre Yüksekokul Ve Üniversite Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	-,946	-,984	-,522	,780	,548
Sayım Yıllarına Göre Doktor Başına Düşen Nüfus Oranı	,952	,896	-,091	-,252	,060
Tarım Sektöründe Çalışanlar	,676	,778	,866	-,984	-,881
Sanayi Sektöründe Çalışanlar	-,578	-,693	-,922	,999	,934
İnşaat Sektöründe Çalışanlar	,895	,819	-,240	-,104	,210
Hizmet Sektöründe Çalışanlar	-,935	-,977	-,551	,801	,577

Okuryazarlık seviyesinin artması ile DYP'nin oyları arasında güçlü pozitif korelasyon, RP'nin oyları ile düşük seviyede bir korelasyon vardır. Okuryazar oranının artması DYP ve RP'nin oy oranını arttırmıştır. Çalışan kadın ve erkeklerin sayısının artması ile Demokratik Sol Parti (DSP)'nin oy oranı arasında orta seviyeli

pozitif korelasyon vardır. İstihdam edilen sayısının artması ile birlikte DSP'nin oy oranı artmaktadır.

Buna karşılık, kırsal seçmen tercihinin başlangıçta ANAP ve Halkçı Parti / Sosyal Demokrat Halkçı Parti (HP/SHP) ekseninde yoğunlaştığı söylenebilir. Bunu destekleyen bir bulgu da hane halkı büyüklüğü ile bu partilerin aldığı oy oranları arasında pozitif korelasyonun bulunmasıdır. Yine tarım sektöründe istihdam edilenlerin sayısı ile HP/SHP ve ANAP oyları arasında çok güçlü pozitif korelasyon söz konusudur. Özellikle ANAP için 1987 seçimlerinden sonra da bu durum değişmemiştir. Başka bir ifade ile, DYP kente yönelirken, ANAP kıra çekilmektedir.

Eğitim seviyesinin artması ile DYP'nin oyları arasında çok güçlü, RP'nin oyları arasında ise, orta seviyede pozitif korelasyon vardır. Kentli ve eğitilmiş seçmenden bu iki parti oy almaya başlamıştır. Sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların sayısının artması ile bu iki partinin oy oranları arasında da benzer bir durum söz konusudur.

80'li yıllar önemli değişimlerin yaşandığı yıllardır. Kent merkezlerine göçün, sanayileşmenin arttığı, hizmet sektörünün genişlediği bu yıllar aynı zamanda örgütlenme özgürlüklerinin daraltıldığı, taleplerin 70'li yıllarda şekillenen kanalların dışında arayışlara yönelmek zorunda kaldığı bir dönemi yansıtmaktadır. Bu koşullarda, kentli nüfus artmakta, yeni gelenler hem sosyo-ekonomik değişimden yararlanan, hem de bu değişimden olumsuz etkilenen grupları bir arada içermektedir. Aynı zamanda bu gruplar, kentteki yerleşik ekonomik altyapıya ve eğitim olanaklarına ortak olmaktadır. Kahramanmaraş, ölçeğinde bu dönemde iktidar partisi olan ANAP'ın kentsel alanlardaki değişimden kayba uğradığını ve kırsal seçmeni temsil eden bir partiye dönüştüğünü, buna karşılık DYP ve RP gibi partilerin yeni gerilimlerle karşı karşıya bulunan kentsel grupların taleplerine cevap veren partiler olarak dönüşüm geçirdiklerini belirtebiliriz.

1995-2002 Seçimleri ve Sosyo-Ekonomik Değişme

Çizelge 13. Kahramanmaraş'ta 1995-2002 Genel Seçimleri

Yıl	AKP	CHP	ANAP	DSP	DYP	GP ¹	MHP	FP	RP
1995	-	33813 9,3	72368 19,8	9792 2,7	60434 16,6	-	38253 10,5	-	134331 36,8
1999	-	33067 8	38579 9,3	27742 6	73134 17,6	-	117042 28,2	95807 23,1	-
2002	216388 53,9	45123 11,2	19298 4,8	3983 1	36163 9	8695 2,2	34456 8,6	-	-

1995–2002 seçimleri partiler arasında önemli oy kaymalarının yaşandığı bir dönem olmuştur. Önce RP, daha sonra MHP ve 2002 seçimlerinde de Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) oyların çoğunluğunu toplamış partilerdir. Dönem içinde merkez sağ partilerin oy oranları sürekli gerilemiş. 2002 seçimlerinde sol oylar CHP'de toplanmıştır. Bu dönemin en belirleyici özelliği AKP'nin, 1983 seçimlerinde ANAP'ın durumuna benzer şekilde, hemen hemen tüm sağ partilerden oy alarak il genelinde %54'e yaklaşan bir oy oranına ulaşmasıdır. Dolayısıyla bu durum, 1983'de olduğu gibi, sağ seçmenin sosyo-ekonomik arka plana bağlı olarak farklılaşmasını perdeleyen bir durumdur. Üstelik bu parti ilk kez girdiği seçimlerde bu başarıyı elde etmiştir. Korelasyon analizi açısından karşılaştırma yapılacak bir diğer seçim olmadığından bu parti analize dâhil edilmemiş, ancak sağ oylarda

gerileme göstergelerine göre AKP'nin ve diğer sağ partilerin konumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kayıtlı seçmenlerin seçime katılma oranı ile dönem içinde oylarını yükseltebilmiş MHP, RP/FP ve DSP oyları arasında çok güçlü bir pozitif korelasyon vardır. Bu partiler 1995 ve 1999 seçimlerinde oy oranı artan ama 2002 seçimlerinde oyları düşen partilerdir. Nüfus artışı CHP'nin oylarını arttırmıştır. Kentleşme derecesi ile CHP oyları arasında çok güçlü pozitif korelasyon bulunurken, diğer partilerde, yaşanan oy kaybı nedeniyle negatif ilişki söz konusudur.

Kırsal oylar ile RP-Fazilet Partisi (FP) ve ANAP oyları arasında çok güçlü pozitif bir korelasyon bulunmaktadır. RP-FP'nin özellikle 1990'ların ortalarından itibaren kente yönelen trendi bu dönemde durmuştur. ANAP, yine kırdan oy almaktadır. RP-FP kadar olmasa da DYP'nin de kentten kıra çekildiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla hane halkı büyüklüğü ile ANAP, DYP ve RP-FP oyları arasında pozitif korelasyon bulunmaktadır. Tarım sektöründe istihdam edilen nüfus ile bu üç parti oyları arasında da pozitif korelasyon bulunmaktadır.

Eğitim seviyesi ile CHP oyları arasındaki olumlu ilişki sürmektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesi ile CHP'nin oy oranı arasında orta seviyede pozitif korelasyon bulunmaktadır. Yine sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların sayısı ile CHP oyları arasında güçlü pozitif korelasyon bulunmaktadır. CHP yine kentli seçmenden oy alabilmektedir. Kişi başına elektrik tüketimi, banka mevduatı, 10000 kişiye düşen otomobil sayısı gibi göstergeler ile bu partinin oyları arasında yine pozitif ilişki vardır. Bütün bunlara karşılık, çizelge 13'ten anlaşılacağı üzere, diğer sağ partilerde önemli bir gerileme söz konusudur ve seçimlerin galibi CHP değildir. Dönem içinde CHP oy oranını ancak %2 oranında yükseltebilmiştir. Yukarıda da değinildiği gibi, bunun temel nedeni 2002 seçimlerinde AKP'nin il genelinde elde ettiği başarıdır.

AKP, Kahramanmaraş'ta hemen hemen tüm sağ partilerden oy almıştır. Genel olarak bakıldığında alınan oylar neredeyse tüm sosyo-ekonomik kesimlerden ve sağ partilerden gelmiştir. Ancak, AKP'ye oy kaybeden sağ partilerin daha çok hangi kesimlerde tutunabildikleri konusunda elde edilen veriler ışığında bazı belirlemeler yapılabilir. Öncelikle, ANAP, DYP ve Saadet Partisi (RP-FP) kırsal seçmen tarafından desteklenmişler, kentte ise görünür bir destek elde edememişlerdir. Dolayısıyla AKP'nin ağırlıklı olarak kentli seçmen tarafından desteklendiğini belirtebiliriz. MHP oyları ile kişi başına GSMH artışı arasında pozitif korelasyon bulunduğundan, bu partinin yerel girişimci ve gelir seviyesi yüksek (büyük olasılıkla kentli) kesimlerden destek sağladığı varsayımıyla, AKP'nin daha çok orta sınıf ve diğer kentli toplumsal gruplardan oy aldığı da buna ekleyebiliriz.

Çizelge 14. 1995-2002 Milletvekili Seçimlerinde Partiler ve Sosyo-Ekonomik Değişme

	CHP	MHP	RPFPS	ANAP	DSP	DYP
Kayıtlı Seçmenlerin Seçime Katılma Oranı	-1,000	,846	,701	,411	,953	,958
Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artışı	,807	-,996	-,126	,225	-,942	-,589
Sayım Yıllarına Göre Nüfus Yoğunluğu	,700	-,229	-1,000	-,932	-,466	-,884
Kahramanmaraş'ta Kentleşme Derecesi	,753	-,305	-,995	-,901	-,533	-,918
Sayım Yıllarına Göre Kent Nüfus 10.000 Kişi ve Üstü	,602	-,102	-,994	-,971	-,348	-,816
Kent Nüfusunun Köy Nüfusuna Oranı	,652	-,166	-,999	-,954	-,407	-,802
Kentsel Nüfustaki Artış %	,642	-,153	-,998	-,958	-,395	-,845
Köy Nüfusu	-,538	,025	,982	,987	,274	,769
Köy Nüfusunun Kente Oranı	-,407	-,123	,944	1,000	,129	,666
Sayım Yıllarına Göre 6 Ve Daha Yukarı Yaşta Olanların Okuryazar Olanlar	,561	-,052	-,987	-,982	-,300	-,786
İşgücüne Katılma Oranı Erkek	-,451	-,075	,958	,998	,176	,701
İşgücüne Katılma Oranı Kadın	-,697	,226	1,000	,934	,462	,882
Toplam Doğurganlık Hızı	-,474	,861	-,314	-,623	,706	,184
Bebek Ölüm Hızı%0	-,609	,111	,995	,969	,356	,821
Çocuk Ölüm Hızı %0	-,469	-,055	,964	,997	,196	,715
Ortalama Hane Halkı Büyüklüğünün Toplam Nüfusa Oranı	-,816	,399	,981	,853	,616	,953
Sayım Yıllarına Göre İlkokul Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	,552	-,042	-,985	-,984	-,290	-,780
Sayım Yıllarına Göre Ortaokul Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	,470	,054	-,964	-,996	-,198	-,717
Sayım Yıllarına Göre Lise Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	,475	,048	-,966	-,996	-,203	-,720
Sayım Yıllarına Göre Yüksekokul ve Üniversite Mezunu 25 Yaş Üzerindekiler	,684	-,208	-1,000	-,940	-,446	-,873
Sayım Yıllarına Göre Doktor Başına Düşen Nüfus Oranı	-,577	,071	,990	,978	,318	,798
Tarım Sektöründe Çalışanlar	-,619	,124	,996	,966	,368	,829
Sanayi Sektöründe Çalışanlar	,515	,003	-,977	-,991	-,247	-,751
İnşaat Sektöründe Çalışanlar	,427	,102	-,950	-,999	-,150	-,682
Hizmet Sektöründe Çalışanlar	,621	-,126	-,996	-,965	-,370	-,830
Kişi Başı elektrik Tüketimi (Kwh)	,820	-,406	-,979	-,849	-,622	-,955
Sanayide Kişi Başı Elektrik Kullanımı (Kwh)	,902	-,550	-,933	-,751	-,741	-,991
Kişi Başı Banka Mevduatı	,341	,194	-,917	-,998	-,058	-,991
Kişi Başı Bütçe Gelirleri	,893	-,532	-,940	-,765	-,727	-,988
10.000 Kişi Başına Düşen Otomobil Sayısı	,783	-,349	-,990	-,880	-,572	-,935
1000 Kişi Başı Düşen Traktör Sayısı	,108	,422	-,796	-,956	,182	-,405
Kişi Başı GSMH	-,767	,988	,061	-,288	,919	,536
DPT Gelişme Hızı	-,590	,088	,992	,974	,334	,808

Sonuç

Kahramanmaraş, Türkiye genelinde sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında merkez ilçe dahil olmak üzere, birinci grupta hiçbir yerleşim yerine sahip olmayan bir ildir. Merkez ilçe ikinci gruba girmektedir. İlçeler açısından da gelişmişlik düzeyi farklılığı söz konusudur. Afşin ve Elbistan ilçeleri termik santral yatırımları nedeniyle, merkez ilçe ise gelişen tekstil sektörü ile sanayileşme süreci yaşanan bölgelerdir. Buna karşılık diğer ilçeler ağırlıklı olarak tarıma dayalı ekonominin baskın olduğu yerlerdir. Kahramanmaraş'ta sanayileşme henüz ilin tüm ilçelerini etkileyecek ve il dışına verilen göçü içeride tutabilecek nitelikte değildir. Kahramanmaraş, sanayileşme göstergeleri açısından Türkiye'de ilk otuz il içerisinde yer almasına rağmen, örneğin sağlık göstergeleri açısından son yirmi beş ilin içerisinde yer almaktadır. Sanayi ve sosyo-ekonomik göstergeler arasındaki bu ikilem kentin en

belirgin özelliğidir. İl sanayileşme açısından belli bir yol almasına rağmen, aynı gelişme diğer sosyo-ekonomik göstergelere yansımamıştır.

1950 ve 1957 yılları arasında sosyo-ekonomik değişkenler ile siyasal gelişme ilişkisi iki temel evrede ele alınabilir. 1950 ve 1954 seçimlerinde DP Kahramanmaraş'ın kırsal kesiminden ve bir ölçüde de kent merkezinden oy alan bir parti olarak öne çıkmıştır. 1954 seçimlerinden sonra öncelikle CMP'ye karşı kırdaki ve kentte zorlanmaya başlamıştır. 1957 seçimlerinde özellikle kırdaki DP seçmenlerinden eğitilmiş olanlar CMP'ye oy vermiş, aynı zamanda kırdaki ve kentte CHP'ye ve CMP'ye oy kaybetmiştir. Bu dönemde kentli ve eğitim seviyesi yüksek seçmenler daha çok CHP'ye oy vermiştir.

Kahramanmaraş'ta genel olarak, askeri müdahalelerden sonra merkez sağ oylar bir partide toplanmakta, olağan demokratik dönemlerde merkez sağ oylar parçalanmakta, zamanla merkez sağın sağındaki partilerin oyları yükselmektedir. Veriler incelendiğinde sosyo-ekonomik değişim açısından, askeri müdahaleler sonrasında yapılan seçimlerden daha çok, sağ oylarda ayrışmanın yaşandığı seçimlerin anlamlı oldukları görülmektedir.

1957 seçimlerinde kaybeden DP'nin yerine kurulan AP, 1961 seçimlerinde Kahramanmaraş'ta birinci parti olmuştur. AP, 1961 – 1969 yılları arasındaki seçimlerinde birinci parti olmasına rağmen bağımsız adaylar karşısında zorlanmıştır. Bağımsız adaylar özellikle kentli seçmenin desteğini alarak AP'nin gerilemesine neden olmuşlardır. 1961–1969 seçimlerinde yerel siyasi elit merkez sağ ve sol partiler kadar güçlü olduğunu kanıtlamıştır. Özellikle 1965 seçimlerinde Atilla İmamoğlu, 1969 seçimlerinde ise İbrahim Öztürk partilerin aldıkları oylarda önemli gerilemelerin yaşanmasına neden olmuşlardır. Her iki adayın da ortak özellikleri bürokratik bir geçmişe sahip olmaları, yerel halk tarafından tanınmaları ve merkez partilere mensup olmalarına rağmen, seçimlerdeki milletvekili sıralarını beğenmedikleri için istifa ederek seçimlere bağımsız aday olarak katılmalarıdır (Alkan, Taş, 2007: 204; Çiftçioğlu, 2006: 57). Daha çok ilçelerden ve eğitimlilerden ve kentsel gruplardan oy almışlardır. Özellikle AP bağımsız adaylar karşısında iyice kırdaki çekilmiştir. 1969 seçimlerinde bağımsız aday il genelinde ikinci büyük oy oranına ulaşmıştır.

Bağımsızlar dışında AP, bu dönemde YTP ve MP karşısında da zorlanmıştır. YTP kırsalda, MP önce kırsal eğitilmiş seçmen kitlesinde, sonra da kırsal ve kentli eğitilmiş seçmenler arasında AP oylarına rakip olmuştur. 1961 ve 1969 arasındaki dönemde CHP Kahramanmaraş'ta hızlı bir oy kaybına uğramıştır. Kentli seçmen oyunu 1950'li yıllardaki seçimlerde CHP'ye verirken artık, özellikle 1969 seçimlerinde CHP'den ayrılanlar tarafından kurulan CGP'ye, Türkiye İşçi Partisine ve bağımsız adaylara yönelmiştir.

1973–1977 seçimlerinde Kahramanmaraş'ta merkez sağın sağında yer alan partilerin oy oranlarında hızlı bir yükseliş görülmektedir. 1973 seçimlerinde MSP, 1977 seçimlerinde ise MHP'nin oyları yükselmiştir. Hızlı toplumsal hareketliliğin yaşandığı bu dönem, aynı zamanda sosyo-ekonomik göstergelerde gerilemenin yaşandığı bir zaman dilimidir. Merkez sağın sağındaki partilerde güçlenme eğiliminin, benzer bir sosyo-ekonomik sürecin yaşandığı 1995–1999 seçimlerinde tekrarlanması dikkat çekicidir. Daha sağdaki partiler, çeşitli gerilimlerle karşı karşıya bulunan kente yeni gelmiş gruplar tarafından desteklenmişlerdir. Bu dönemde MHP daha çok genç ve eğitilmiş seçmenlerin desteğini almaktadır. Kentli

seçmen oyunu CHP ve MHP'ye vermektedir. AP 1960'lı yıllarda olduğu kadar kentsel nüfustan oy alamamaktadır. Kırsalda yaşayan nüfusun sayısı iç ve dış göç yüzünden azaldığından AP buradaki oy tabanını da kaybetmektedir. AP aynı zamanda kırsalda Demokratik Partiye karşı zorlanmaktadır. Kente göç eden seçmen MSP ve MHP'ye oy vermektedir. İşçileşen kesimler MHP ve CHP'ye yönelmektedir. Kırdaki eğitimli seçmen tercihini AP'den yana kullanmaktadır. MSP bu dönemde ilçelerde ve kentin gecekondulu semtlerinde yaşayan kitlelerden destek almaktadır.

Sol oylar İl genelinde 1980'den sonra önemli ölçüde gerilemiştir. Şehirde 1978 yılındaki kanlı olaylardan sonra yaşanan dışarıya göç olgusu, CHP'nin oy oranını büyük ölçüde etkilemiştir. İkinci olarak bu dönemde sanayileşme açısından, özellikle il merkezinde önemli bir değişim yaşanmıştır. Bu durum, İl merkezine iç göçü artırmıştır. Bu göç de CHP'nin oy oranının düşmesinde etkili bir faktör oluşturmuştur. CHP, 1995 ve 2002 seçimlerinde sadece iki milletvekili çıkartabilmiştir

1983 seçimlerinde ANAP, Kahramanmaraş'ta kent ve kırsal kesimde merkez sağ seçmenin oyunu toplamıştır. 1987 seçimlerinde ise ANAP'ın oy oranında çok büyük düşme yaşanmıştır. Önceleri kentten oy alan ANAP daha sonra kentli seçmenin desteğini büyük ölçüde kaybederek kırsal kesim partisi görünümüne bürünmüştür. CHP'nin devamı olan HP ve SHP de geleneksel olarak CHP'ye oy veren bölgelerdeki oyları toplamışlardır. Bu dönemde kırsal seçmenin tercihi ANAP ve HP/SHP'ye yönelmiştir. İlginç bir bulgu, aynı dönemde DYP'nin kentten oy almaya başlamasıdır. 1987 seçimlerinde DYP, RP ve MÇP'nin oy oranlarında bir miktar düşme olmasına rağmen, 70'li yıllarda seçimlere giren ve mirasçısı oldukları partilerin oy oranlarına yakın bir oy almaları en fazla ANAP'ı etkilemiştir. SHP'nin oy oranları ise hızlı bir erime sürecine girmiştir. 1983 ve 1991 döneminde kentleşmenin hızlanması ile beraber merkez sağda ve merkez sağın sağında yer alan partilerin oylarında hızlı bir artış görülmektedir.

1995 seçimlerinde RP, Kahramanmaraş'ta birinci parti olmuştur. Parti oy tabanını kırsalda genişletirken, kentli ve eğitimli seçmenin oyunu almaya başlamıştır. DYP bu dönemde daha önceki ağırlığını kaybetmesine rağmen kentli seçmenden oy almaktadır. 1999 seçimlerinde MHP kentsel, özellikle eğitimli genç nüfus içindeki tabanını genişletmiş, ilçelerden de önemli ölçüde oy alabilmiştir. Bu seçimlerde MHP'ye yönelen oyların büyük çoğunluğu bir önceki seçimlerde RP'ye oy veren kesimlerden gelmiştir.

2002 seçimlerinde AKP, tüm sağ partilerin temsil ettikleri sosyo-ekonomik gruplardan oy almıştır. Kırdaki ANAP, DYP ve SP, kentsel varlıklı kesimlerde ise MHP belli bir ölçüde tutunabilmiştir. CHP oylarında bir toparlanma yaşanmakla birlikte bu sol oyların sınırlarını zorlayıcı nitelikte değildir. Hatta CHP, giderek geleneksel olarak oy alabildiği, kırsal gruplara dayanan bir partiye dönüşmektedir. Kahramanmaraş, hızlı sanayileşme süreci yaşayan bir il olmasına karşılık bu gelişme tam anlamıyla sosyal göstergelere olumlu bir biçimde yansımamıştır. Gelir dağılımı sorunu, konut sorunu, işsizlik, kayıt dışı istihdam, kamunun dengeleyici yatırımlarının bulunmaması, kentsel hizmet yetersizliği gibi sorunlar güçlü bir biçimde hissedilmektedir. Böyle bir ortamda, İlde siyasal tercihlerin, daha muhafazakâr ve sağ partilere kaydığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akgün, Birol, 2002, Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Alkan, Haluk – Biçkes, Mehmet, 2000, “İşçi Sendikaları ve Yerel Yönetimler: Kahramanmaraş Örneği”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 9(4), ss. 51-70.
- Alkan, Haluk – Taş, Ethem, 2007, Yerel Siyasetin Dönüşümü: Afşin Örneği, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Bénabou, Roland, 2000, “Unequal Societies: Income Distribution and the Social Contract.” American Economic Review, 90, pp. 96-129.
- Çelik, Adnan, 1999. Kahramanmaraş’ta Girişimcilik Kültürü Araştırması, Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası, Kahramanmaraş.
- Çetik, Mete – Akaya, Yüksel, 1999, Türkiye’de Endüstri İlişkileri, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- Çiftçioğlu, Hüseyin, 2006, Yerel Siyaset: Göksun Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Dedeoğlu, Mesut, 1996a. Düünden Bugüne Kahramanmaraş, Lazer Ofset Matbaa Tesisleri, Ankara.
- _____, 1996b. Kahramanmaraş Ekonomisi, Lazer Ofset Matbaa Tesisleri, Ankara.
- DİE. (Devlet İstatistik Enstitüsü), 1966. Türkiye İstatistik Yıllığı 1964–1965, Ankara.
- DİE., 1969. Türkiye İstatistik Yıllığı 1968, Ankara.
- DİE., 1974. Türkiye İstatistik Yıllığı 1973, , Ankara.
- DİE., 1981. Genel Nüfus Sayımı İdari Bölünüş 12.10.1980, Ankara.
- DİE., 1984. Türkiye İstatistik Cep Yıllığı 1984, Ankara.
- DİE., 1990. Türkiye İstatistik Yıllığı 1989, , Ankara.
- DİE., 1991. Türkiye İstatistik Cep Yıllığı 1990.
- DİE., 1998a. Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (İl ve İlçe Sonuçları) 15.10.1961-05.06.1977, , Ankara.
- DİE., 1998b. Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (İl ve İlçe Sonuçları) 06.11.1983-24.12.1995, Ankara.
- DİE., 2000. Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 18.04.1999 46 Kahramanmaraş, Ankara.
- DİE., 2000. Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 18.04.1999 İl 46 Kahramanmaraş, Ankara.
- DİE., 2002a. 2000 Genel Nüfus sayımı Kahramanmaraş, Ankara, 127 s.
- DİE., 2002b. 1997 Köy Envanteri 46 Kahramanmaraş Ankara.
- DİE., , 2003, İstatistik Göstergeler 1923–2002, Ankara.
- DİE., 2003. Genel Nüfus Sayımı -Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-, Ankara.
- DİE., 2004. Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 2002 46 Kahramanmaraş, Ankara.
- DİE., 2004. Milletvekili Genel Seçimi 2002, İl 46 Kahramanmaraş, Ankara.
- DİE., 2004. İl Göstergeleri 1980–2003, Ankara.

- DİE., 2005. Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer) 2003, Ankara.
- DİE., Tarihsiz, Cumhuriyetten Günümüze Milletvekili Seçimleri 1923–2002, Ankara.
- DPT. (Devlet Planlama Teşkilatı), 1993. Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri, Ankara.
- DPT., 1996 Yılı Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, Ankara, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel> (06.01.2006).
- DPT., 2003 İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Ankara, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel> (21.09.2006).
- DPT., 2004. İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Ankara.
- Erkal, Mustafa, 1993, Sosyoloji (Toplum Bilim), 5. Baskı, Der Yayınevi İstanbul.
- Kalaycıoğlu, Ersin 1983, Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, İÜSBF Yayını, İstanbul.
- Klein, Hans 2005, “The Right to Political Participation and the Information Society”, Global Democracy Conference, May 29 – June 1, Montreal, pp. 1-7.
- Ozan, Eyyup, 2000. Ekonomik ve Sosyal Rapor,. Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası, Kahramanmaraş.
- Özbudun, Ergun, 1975. Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 363, Ankara.
- Öztürk, Alihan - Ozan, Eyyup, 2004. “Kahramanmaraş’ta Sanayinin Tarihsel Gelişimi”, II. Kahramanmaraş Sempozyumu, Kahramanmaraş, ss. 1389–1400.
- Şahan, Hanifi, 1999. Kahramanmaraş İli Afşin İlçesi Kırsalından Kentlere Göç Olgusu ve Göçün Kırsal Kesime Olan Sosyo-Ekonomik Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- T.C. Kahramanmaraş Valiliği İl Brifingi 2005, Kahramanmaraş.
- Taş, İ. Ethem, 1996. Türkiye’de Kentleşmenin Özellikleri Sorunları ve Kahramanmaraş Örneği Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Turan, İter, 1986, Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, Üçüncü Baskı, Der Yayınevi, İstanbul.
- Verba, Sidney, and Norman Nie, 1972, Participation in America, Harper and Row, New York.
- Verba, Sidney- Schlozman, Kay L., and Brady, Henry E., 1995, Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics, Harvard University Pres, Cambridge.
- Yıldırım, Uğur - Taş, İ, Ethem., 2004. “Kahramanmaraş’ta Sanayileşme ve Kentleşmenin Çevresel Etkileri”, Kahramanmaraş Der.-Kahramanmaraş Belediyesi, I. Kahramanmaraş Sempozyumu, 2004 Kahramanmaraş, ss. 1441–1450.
- YURT Ansiklopedisi, “Kahramanmaraş”, Türkiye İl İl: Dünü, Bugünü, Yarını, 8.Cilt, 1982–1983, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, ss. 5643–5748.